

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3-5</b>
<b>РОЗДІЛ1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....</b>	<b>6</b>
1.1. Дослідження поняття бідності та причини її виникнення.....	6-9
1.2. Методологічні основи статистичного оцінювання бідності населення.....	9-18
<b>РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА 2007-2016 РР.....</b>	<b>19</b>
2.1.Оцінка бідності населення України за допомогою економіко-статистичних показників.....	19-27
2.2. Статистичний аналіз динаміки бідності населення України.....	27-36
2.3. Оцінка бідності населення за регіонами України.....	37-46
<b>РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗА ОКРЕМИМИ РЕГІОНАМИ .....</b>	<b>47</b>
3.1. Виявлення впливу окремих факторів на рівень бідності населення на регіональному рівні.....	47-53
3.2. Порівняння рівня бідності в Україні з країнами Європи.....	53-59
<b>ВИСНОВКИ .....</b>	<b>60</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>64</b>
<b>ДОДАТКИ .....</b>	<b>67</b>

## ВСТУП

На сьогоднішній день в Україні спостерігається нестабільна соціальна, економічна та політична ситуації, відбувається демократизація українського суспільства, впровадження нових принципів функціонування державного апарату. Все це призводить до різкого зниження макроекономічних показників, поляризації доходів населення, соціальної диференціації та соціального розшарування суспільства, що у свою чергу, стало причиною появи та розповсюдженню негативного явища – бідності.

Нестабільність обсягів національного виробництва, цін, процентних ставок і зайнятості визначають діловий цикл, який є основною характерною ознакою дисбалансу ринкової економіки, наслідком чого виникають певні соціальні небезпеки і ризики.

У зв'язку з цим, держава зобов'язана у законодавчому порядку установити основні соціальні гарантії, які б ліквідували наслідки нестабільної ринкової економіки та запобігали соціальній напрузі.

Це пояснюється тим, що від економічного застою найбільше потерпає особистий фактор виробництва, а втрати досягнутого рівня життя населення можуть бути настільки значними, що відтворення людського потенціалу змінює із плюса на мінус, тобто веде до його глибинної деградації. Зазначене є вкрай соціально небезпечним явищем, яке не тільки масштабно руйнує продуктивні сили суспільства, а й небезпечно дестабілізує соціально-політичну ситуацію в країні. Люди, які довгий час перебувають у стані бідності, соціально деградують, та як наслідок становлять загрозу для добропорядних громадян. Вищевикладене зумовлює актуальність проблем бідності та рівня життя населення.

Проблема питання бідності та рівня життя населення в Україні набуває дедалі більшого значення з погляду виявлення соціально уразливих груп

населення та створення ефективно діючої соціальної політики щодо вирішення цієї проблеми.

Дослідження питання проблеми надмірного розшарування в доходах населення, поширення бідності та зниження життєвого рівня населення в перехідний період в Україні розглянуто в роботах таких вчених як: І.М. Бабак, Н.П. Борецький, А.Г. Гвелесіан, В.М. Гейць, О.А. Грішнова, Е.М. Лібанова, О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк, Н.С. Власенко, В.О. Мандибура, І.М. Миценко, М.М. Руженський, В.М. Новікова, Н.М. Холод, Л.С. Шевченко. У працях зазначених вище вчених вивчаються методичні підходи до визначення бідності та особливості прояву цього явища в Україні та його наслідки.

**Метою** випускної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів статистичного оцінювання бідності населення регіонів України.

Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких основних завдань:

- розглянути поняття бідність в сучасній науці та причини його виникнення;
- визначити межі бідності, та показники її вимірювання;
- дослідити бідність в Україні та окремих регіонах країни;
- визначити основні показники динаміки бідності населення;
- оцінити бідність населення за допомогою економіко-статистичних показників.

**Об'єктом дослідження** є бідність населення.

**Предметом дослідження** є кількісно-якісна характеристика бідності населення регіонів та її статистичне оцінювання.

**Методи дослідження.** У процесі дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників для дослідження тенденцій і закономірностей такого явища як бідність; метод системної оцінки для з'ясування базових теоретичних аспектів бідності

населення; метод теоретичного узагальнення і порівняння для розкриття ролі бідності населення в економіці країни. При цьому використовується низка статистичних методів. Для аналізу інтенсивності динаміки використовуються ланцюгові і базисні.

**Інформаційну базу дослідження** складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів таких як: А.З.Підгорний, К.В.Вітковська, Е.М.Лібанова, О.М.Гладун, О.Є.Лугунін, В.С.Козлов.М. Бабака, Н.П. Борецької, А.Г. Гвелесіані, В.М. Гейця, О.А. Грішнєвої, Е.М. Лібанової, О.Ф. Новікової, О.І. Амоші, В.П. Антонюк, І.В. Качалової, Н.С. Власенко, В.О. Мандибури, І.М. Миценка, М.М. Руженського, В.М. Холода, Л.С. Шевченко. офіційні статистичні дані.

**Структура роботи.** Випускна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаної літератури та додатки.

Результати дослідження викладені у збірнику наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018.

## ВИСНОВКИ

На підставі вищевикладеного робимо відповідні висновки.

Перехід України до ринкової економіки призвів до високої диференціації окремих соціальних груп за рівнем життя, зростання частки бідного населення. Ця проблема формує серйозну загрозу національній безпеці, зачіпаючи не окрему людину, а суспільство загалом. На поглиблення розшарування суспільства впливає також недостатня діяльність держави у сфері зменшення соціальної нерівності, відсутність ефективних реформ та визначення пріоритетів на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу.

Складна економічна ситуація, обтяжена збройним конфліктом на сході країни та анексією Криму, призводить до зростання бідності та соціального відчуження серед населення України, особливо серед вразливих груп, як-от внутрішньо переміщені особи, багатодітні сім'ї, люди з інвалідністю, представники сільських громад, діти-сироти та ін.

Так, за даними Міністерства соціальної політики України, бідними є 25-30% українських домогосподарств. Загальний рівень бідності населення по Україні в 2016 році склав 27,9 %, що на 2,7% більше ніж у 2013 р, глибина бідності в 2016 році склала 23,5 %. Найуразливішою соціально-демографічною групою населення є діти до 18 років, рівень бідності серед яких становить 33,7 %. Однією з причин такої ситуації є низькі рівні оплати праці батьків. Також до чутливих верств населення відносяться сім'ї з кількістю дітей більше трьох. Рівень бідності серед жінок в 2015 році склав 25,1 %, а серед чоловіків 26,1 %.

Наявні розміри мінімальних стандартів оплати праці спричиняють ситуацію, при якій кожен п'ятий працюючий громадянин є офіційно бідним. У зв'язку з девальвацією національної валюти відносно долара США (на 97,3% на кінець 2015 р.) й зростанням інфляції, рівень реальних доходів населення значно знизився, а рівень безробіття населення працездатного віку (за

методологією МОП) склав 10,0% економічно активного населення у I кв. 2016 року.

У ході роботи, нами була побудована модель впливу факторів на рівень бідності окремих регіонів України. Аналіз побудованої моделі показав, що найближчий вплив на рівень бідності населення в Україні у 2014 – 2015 рр. мали наступні чинники: рівень безробіття ( $x_2$ ), коефіцієнт старіння «знизу» ( $x_5$ ), рівень урбанізації ( $x_8$ ). Причому знаки коефіцієнтів регресії повністю відповідають уявленням про напрямок зв'язків між результативним та факторними змінними.

Розраховані коефіцієнти парної кореляції між рівнем бідності та обраними факторами свідчать, що найвищий прямий зв'язок у даній моделі має рівень безробіття (0,831). Друге місце серед чинників займає рівень урбанізації (0,541). Зворотній зв'язок має частка осіб у віці 0-14 років серед населення (0,058).

Проведені та отримані розрахунки вказують, що найбільш вагомим чинником, який має негативний вплив на рівень бідності, є рівень безробіття населення, тобто із збільшенням рівня безробіття на один відсотковий пункт рівень бідності в країні підвищується в середньому на 0,7 відсоткових пункти, що є дуже негативним явищем. Позитивно вплинув на рівень бідності коефіцієнт старіння «знизу» – збільшення частки осіб у віці 0-14 років серед населення на один відсотковий пункт веде до зменшення рівня бідності на 0,2 відсоткових пункти. Збільшення ж рівня урбанізації на один відсотковий пункт, навпаки буде сприяти збільшенню рівня бідності в середньому на 0,1 відсоткових пункти.

Проведені розрахунки коефіцієнтів еластичності показали, що за досліджуваний період 2014-2015 рр. зростання частки осіб у віці 0-14 років серед населення на один відсоток викликає зменшення рівня бідності на 3,01% відсотка. Зростання рівня безробіття на один відсоток спричинило зростання рівня бідності на 4,6 відсотки. А збільшення рівня урбанізації населення на один відсоток, навпаки сприяло збільшенню рівня бідності в країні на 2,1%

Основними причинами бідності населення України залишаються:

- низький рівень соціальних стандартів та гарантій, а саме, занижений розмір прожиткового мінімуму, відтак і мінімальної заробітної плати, розмірів соціальної допомоги);
- заборгованість із виплат заробітної плати;
- високий рівень безробіття серед молоді та ін.

Вирішення проблеми в Україні потребує розробки системи комплексних науково – обґрунтованих і більш дієвих заходів, які повинні враховувати профіль, специфіку та особливості формування і поширення бідності, причини її виникнення та засоби її подолання, а саме нової, більш дієвої Стратегії подолання бідності та механізмів її реалізації.

Завдання держави передбачає поетапне зменшення рівня бідності та соціального відчуження шляхом забезпечення доступу до продуктивної зайнятості, підвищення доходів від зайнятості та виплат в системі державного соціального страхування, удосконалення регіональної політики, підтримки належного рівня та якості життя найуразливіших категорій громадян, попередження бідності серед внутрішньо переміщених осіб.

Бідність - це комплексна проблема, а її подолання є довготривалим процесом. Оптимальним варіантом розв'язання цієї проблеми є поєднання активної соціальної політики, спрямованої на відновлення і зростання зайнятості та створення умов для гідної праці, з ефективною підтримкою найуразливіших верств населення.

Розв'язання проблеми передбачається за такими напрямками: відновлення виробництва та стимулювання економічного зростання; сприяння зайнятості населення та розвитку ринку праці; удосконалення механізму оплати праці та соціального діалогу якосновних чинників створення умов для гідної праці; розвиток системи соціального страхування; удосконалення пенсійної системи; реформування системи

соціального захисту; соціальна підтримка сімей, дітей та молоді; поліпшення медичного обслуговування населення.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабак І.М. Бідність в Україні: методологічний аспект // Стратегія розвитку України: соціологія, економіка, право. – 2008. – № 1/2. – С. 201–204.
2. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2005 рік. – К.: Держкомстат України, 2006. – 54 с.
3. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми: Монографія. – Донецьк: Янтар, 2001. – 352 с.
4. Гладун О. Методологічні підходи до визначення критеріїв бідності і запровадження моніторингу бідності в Україні / О. Гладун // Статистика України. – 1998. – № 2. – С. 14–18.
5. Гордон // Социологический журнал. – 1994. – № 4. – С. 18–35.
6. Давыдова Н.М. Депривационный подход в оценках бедности / Н.М. Давыдова // Социол. исслед. – 2003. – № 6. – С. 88–96.
7. Демографічні чинники бідності: За ред. Е. М. Лібановлі. – Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – 2009. – 184 с.
8. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
10. Закон України «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати» від 20.10.2009 року № 1646-VI // <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. Заїка, Ю. Б. *Оцінка бідності населення за окремими регіонами* [Текст] / Ю. Б. Заїка, К. В. Вітковська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 49 – 58

12. Козлов В.С., Эрлих Я.М. Общая теория статистики. Учебник для студентов экон. специальностей вузов. Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Статистика, 1975. – 394 с. формулы
13. Лугінін О.Є., Білоусова С.В. Статистика: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, – 2005. – 580 с. формулы
14. Мандибура В. Методологічні проблеми визначення критеріїв диференціації населення за рівнем споживання / В. Мандибура // Україна: аспекти праці. – 1996. – № 7–8. – С. 35–45.
15. Методологічні положення зі статистики / Держ. ком. Статистики України. – К: ЗАТ «Август», 2002. – Вип. Редкол. О. Г. Осауленко (голова) та ін.. – 552 с. формулы бедности
16. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://minfin.com.ua/>
17. Підгорний А.З. Теорія статистики: Навч. посіб. – Одеса, : ОДЕУ, 2001. – 140 с.
18. Підгорний А. З. , Вітковська К. В. Деякі методологічні аспекти оцінки життєвого потенціалу населення на регіональному рівні/ А.З. // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 30 / Одес. держ. екон. ун-т. – Одеса: ОДЕУ – 2008. №30.– С. 308-314.
19. «Про затвердження Державної цільової соціальної програми подолання та запобігання бідності на період до 2015 року» [Електронний ресурс] // Постанова КМУ від 31 серпня 2011 р. № 105. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1057-2011-п>.
20. «Про затвердження Методики комплексної оцінки бідності» [Електронний ресурс] / Наказ МСП №629 від 8.10.2012. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1785>.
21. Самооцінка домогосподарствами рівня матеріальної забезпеченості. – К.: Держкомстат України, 2001. – 168 с.
22. Стратегія подолання бідності: Указ президента України від 15 березня 2001 року // Соціальний захист. – 2001. – №9(39). – С. 4-11.

23. Статистика: Підручник / За ред. С.С. Герасименка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 467 с.
24. Статистичний щорічник України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
25. Статистика ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.un.org.ua/ua/>
26. Теорія статистики: Навчальний посібник/ Вашків П.Г., Пастер П.І., Сторожук В.П., Ткач Є.І.- К.: Либідь, 2001. – 320с.
27. Уманець Т.В., Пігарєв Ю.Б. Статистика: Навч. посіб. – К.: Вікар, 2003. – 623 с.
28. Харченко Н. Бідність в Україні: характеристика та критерії виділення /Н. Харченко // Україна: аспекти праці. – 1996. – № 7–8. – С. 46–50.
29. Чуприна О. О. Соціальна нерівність і бідність в Україні [Текст] / О. О. Чуприна // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія : Економічна теорія та право : зб. наук. пр. / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2011. – № 2 (5). – С. 57–66.
30. Черненко С.М. Трансформація заходів державного впливу на формування доходів населення в Україні // Науковий Вісник Академії муніципального управління:Зб. наук. праць. Серія «Економка». – 2009 – Вип. 7. – С. 30–39.
31. Черенько Л.М. Оцінка масштабів та рівня бідності в Україні. – К.: РВПС України НАНУ, 2000. – 75 с.